

ESIMENE KUNINGRIIK: pikaaegne sootska Paul Hagu aastal 1994. esimesel kuningriigil Obinitsas rahva ees. 3 x foto Ain Sarv

SABA KASVAB: 1998. aastal Meremäel käis sootska valimine juba tavapärasel moel.

«Kuningriigist on saanud silmnähtav setode uhkuse ilming»

Kuidas sündis Setomaa pinnal kuningriik ja miks pole iga aasta valitavat sootskat õige kuningaks nimetada, uuris IGOR TARO.

Ühel oktoobrikuu päeval istus Seto Kongressi korraldustoimkond ning septses plaani, kuidas kuulutada Eesti Vabariigis välja Kuningriik. Nii sündiski I Seto Kuningriik Obinitsas, mis on igal aastal järjest suuremal hulgal oma alamaid ühtekokku toonud.

Kuningriigi üks põhiautoreid Paul Hagu selgitab, et idee juured viivad suisa nõukogude aega, mil Setomaal oli traditsiooniks saanud iga kolme aasta tagant Värskas leelopäeval käia. «Tundus esiteks, et vanemate inimeste jaoks on kolm aastat liialt pikk aeg ning teiseks ei tahtnud Värska leelopäeva kusagile mujale välja anda,» räägib Hagu. «Ja nii tekkiski mõte, et mis saaks, kui kuulutada Nõukogude Liidus välja kuningriik?»

Õnneks ei pidanud ta seda omal nahal tundma, mida nõukogude ajal riigikorra kõigutajatega tehti. Enne jõudis kätte Eesti iseseisvuse taastamine ning 1993. aasta Seto Kongress – siis hakkaski kuningriigimõte ilmet võtma.

Üheks eeskujuks on Norra metsasoomlaste igasuvine

vabariik. «Kord aastas löövad need metsasoomlased selja sirgu – ei allu Norra kuningale. Kuulutavad välja oma vabariigi koos kõige selle juurde kuuluvaga,» jutustab Hagu oma kogemusest, mis sai üheks Seto Kuningriigi idee aluseks.

Kui tema oli idee generaatorkiks, siis esimese kuningriigi

✕✕ **«Kord aastas löövad need metsasoomlased selja sirgu – ei allu Norra kuningale. Kuulutavad välja oma vabariigi koos kõige selle juurde kuuluvaga,»**

põhiteostajaks sai Aare Hörn. «No seal oli ka muid inimesi: Meelis Krigul, Guuri Piholaan ja proua Rieka,» märgib Aare seepeale tagasihoidlikult.

Üheks suureks vaidluseks oli tema sõnutsi, kas setod saavad endale kuningat valida või mitte. «Kuningatega on ju nii, et kui nad oma ametikoha kaotasid, siis tavaliselt võeti neil ka pea maha,» selgitab Paul Hagu. «Setode kuningas on ju tegelikult Peko.»

Aare sõnutsi jõudis toimkond toona järeldusele, et kuna setodel on eepos, mis räägib, et kuningas on Peko, siis selguse mõttes pole otstarbekas kuningat valida. «Selles suhtes ei ole sootskat korrektselt kuningaks nimetada,» selgitab ta. Nii antigi sootskale pigem tsariaegsele kindral-kuberneri omased ülesanded – jälgida Peko äraoleku ajal, et Setomaa elu hästi kulgeks ning vahendada Petseri koopas magava kuninga sõnumeid oma rahvale.

«Ma arvan, et praegune sootska Evar Riitsaar on selle ülesandega hästi toime tulnud,» arvab Paul Hagu, keda on mitmeid aastaid sootskaks valitud. «Seda ametit ei saa eemal olles hästi kanda. Sootska peab

ikka rahvaüritustel käima ning tervitustega esinema. Esindusfunktsioon on tema puhul oluline.»

Esimestel kuningriigipäevadel käis sootska valimine nii nagu valimistel ikka – hääletusedelile ja valimiskastidega. «Aga rahvast osales üsna hõredalt,» meenutab Aare Hörn. «Oli mõte, et teha see valimine efeksemaks. Üks idee oli näiteks, et valida vetše või kärja-

tega.» Siiski läks käiku Aare teine idee, et rahvas valib sootskat kandidaadi taha saba moodustades.

See, et sootskat saavad tegelikult ka väljastpoolt tulijad valida, on olnud vaidluste teemaks. Aare Hörna sõnutsi on mõlgutatud mõtteid viia sisse suisa Kuningriigi kodakondsus. Praeguseks on kuningriigi toimkond siiski jäänud selle juurde, et kel seto rõivad seljas, pääseb Kuningriigile vabalt sisse ning ülejäänutel tuleb lunastada viisa.

Algusest peale on Kuningriigi üheks olulisemaks osaks olnud ka meistrite valimine. «See on kultuuri küllalt kõvasti edendanud,» arvab Aare Hörn. «Sõnolise võistluse vastu on alati olnud väga suur huvi. Ja põhiladel nagu sõir, õlu vein, hansa või pillimäng on konkurents ikka väga tihe. See on kvaliteeti üsna tublisti tõstnud.»

«Kuningriigist on saanud selline silmaga nähtav ja keelega kombatav setode uhkuse ilming,» lisab Paul Hagu. «Ei paista ka, et hakkaks ära kuluma.»

Aare Hörna kinnitusele on Seto Kuningriigi populaarsus aastatega üsna võimsalt kasvanud. «Kui 1997. aastal osales küsitlusest ligi 18 protsenti, siis 2005 aastal oli see number 50 kanti,» märgib ta.

ALGATAJAD: Hörna Aare ja Hao Paali 1998. aasta Kuningriigil Meremäel.

Pealinn vahetub

✕✕ Seto Kuningriik toimub erinevates Setomaa küldes rotatsioonikorras ning seega vahetub iga aasta ka Kuningriigi pealinn. Erandiks olid kaks esimest kuningriigipäeva, mis toimusid järjestiku Obinitsas. Toona ei julgenud lihtsalt uut ettevõtmist keegi kohe üle võtta. Hiljem on Kuningriike toimunud Mikitamäel, Luhamaal, Värskas ja Meremäel. Teostumata on jäänud plaan pidada Kuningriiki kontrolljoone taga Ida-Petserimaal.

✕✕ Kõige pikajalisemad Seto ülemsootskad on olnud Paul Hagu ning praegune sootska Evar Riitsaar. Mitu aastat on sootskaks valitud ka Inara Luigas. Sootska on olnud ka Vello Anipai, Volli Kera, Aare Hörn ning Sulo Nurmeots.